

A. C. SPONVILLE'İN AHLAK ANLAYIŞI, KAMU YÖNETİMİNDE ETİK İLKELER VE ÇALIŞMA AHLAKI

A. C. SPONVILLE'S MORALITY UNDERSTANDING, ETHICAL PRINCIPLES IN PUBLIC ADMINISTRATION AND WORKING MORALITY

İhsan EKEN*

Öz

Etik ve ahlak, birbirleri ile karıştırılan, aralarında doğrudan ilişki bulunan fakat farklı anlamlara sahip kavramlardır. Her ikisi de hayatın her alanında olduğu gibi çalışma alanında da gerekli olan ve başvurulan iki olgudur. Kamu yönetimi ve kamu yöneticileri açısından hakkaniyetle uygulandığı durumlarda kamu yönetimini birçok olumsuz yönlerinden arındırabilecek niteliğe sahiptirler. Kuşkusuz bu alanda belirlenmiş ve uygulamaya konmuş bir çok kriter ve ilke de bulunmaktadır. A.C. Sponville, etik ve ahlak konularına farklı bir felsefi bakış açısı ile yaklaşmıştır. "Ahlakın evrensel yalnızlığı" kavramı ile ahlakın bireyselliğini vurgulamıştır. Her ne kadar çeşitli prensipler, kurallar ve cezalar düzenlenmişse de ahlak açısından belirleyici olanın insan olduğunu vurgulamıştır. Kamu yönetimi alanında da bu bakış açısı göz önünde bulundurularak, insana odaklanılması ve ahlakın zorunluluklardan değil içten gelen bir istekle uygulanması durumunda daha etkili olunacağı düşünülmektedir. Çalışmada A.C.Sponville'in ahlak anlayışı çerçevesinde, kamu yönetiminde etik ve çalışma ahlakı sorunu irdelenmiştir. Çalışma neticesinde, var olan etik kodlara ve yasal düzenlemelere rağmen, çalışanların sahip olduğu bireysel ahlaki yapının, çalışma ahlakında belirleyici temel unsur olduğu görüşüne varılmıştır. Çalışmada betimsel analiz ve metin analizi yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: A.C. Sponville, Etik, Ahlak, Kamu Yönetimi

Abstract

Ethics and morality are concepts that are confused with each other, have a direct relationship between them, but have different meanings. Both of them are two facts that are necessary and used in the working field as well as in all areas of life. In cases where they are applied fairly in terms of public administration and public administrators, they have the quality to purify public administration from many negative aspects. Undoubtedly, there are many criteria and principles that have been determined and put into practice in this field. A.C. Sponville approached ethical and moral issues from a different philosophical perspective. He emphasized the individuality of morality with the concept of "universal solitude of morality". Although various principles, rules and punishments were arranged, he emphasized that the determining factor in terms of morality is human. In the study, the problem of ethics and work ethics in public administration was examined within the framework of A.C. Sponville's understanding of morality. As a result of the study, it was concluded that, despite the existing ethical codes and legal regulations, the individual moral structure of employees is the fundamental determining factor in work ethics. Descriptive analysis and text analysis methods were used in the study.

Keywords: A.C. Sponville, Ethic, Morality, Public Administration

GİRİŞ

Eski dönemlerden beri, üzerinde düşünülen, tartışılan, fikirler öne sürülen, kitaplar yazılan etik ve ahlak kavramları, birbirinden ayrı kavramlar olmak ile birlikte yanlış bir anlayış ve algılama neticesinde günlük hayattaki kullanımda iç içe geçmiş ve hatta birbirinin yerine kullanılır olmuştur. Bu algılamanın düzeltilmesi için bu kavramların ve birbirinden ayrılan yönlerinin net bir şekilde ortaya konması gerekmektedir.

A. Comte Sponville, geçmiş dönem felsefesi ve filozofları üzerinde oldukça geniş araştırmalar yapmış, günümüzün önemli filozoflarından biri olarak bilinmektedir. Onun genel olarak felsefe ve özelden ahlak ve etik ile ilgili çalışmaları saygınlıkla karşılanmaktadır. Düşünürün bu konuda Türkçeye çevrilmiş eserleri de bulunmaktadır.

Günümüz Kamu Yönetimi alanında, özellikle son çeyrek yüzyılda sorumluluk, saydamlık, hesap verebilirlik kavramları çerçevesinde oluşan yeni kamu yönetimi anlayışı, meslek etiği ve çalışma ahlakı gibi kavramları da ön plana çıkarmıştır. Bu kavramların Kamu Yönetiminde uygulanabilmesi için bir takım etik kodlar ve yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Ancak tüm bunlar kişinin kendi iradesi ile sahip olduğu ahlak anlayışına tam olarak hükmedememektedir. Çalışmada, bu noktalar üzerinden gidilerek, A. Comte Sponville tarafından savunulan ahlak anlayışının, Kamu Yönetiminde olması gereken çalışma ahlakına ışık tutabileceği üzerinde durulmuştur.

1. Etik

Etik, Yunanca karakter manasına gelen “ethos” kelimesinden türetilmiştir. Bir felsefi disiplin olarak kendini ahlaki eylem bilimi şeklinde tanımlamakta; insan davranışlarını, ahlaki değerler çerçevesinde sorgulayarak incelemektedir. Başka bir anlatımla, insanoğlunun geleneksel veya ahlaki ilişkileri, davranış formları ve bakış açılarını araştırarak, düne ve günümüze ait doğru ve yanlış ölçülerini ifade etmektedir. Bu doğrultuda, ortaya çıktığı dönemden günümüze, iyi ve doğruyu tanımlama, mutlak iyi ve mutlak doğrunun varlığını sorgulama, bunlara erişmenin olanaklarını arama gibi birçok zihinsel süreç ve çaba ile karşımıza çıkmaktadır (Köprü, 2007, s. 4; Aydın, 2001, s. 3).

Tüm bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda, insana ait tüm eylemler ve bu eylemlerin oluşumuna etki eden tüm etkenlerin etiğin konusunu oluşturduğu ifade edilebilir. Bu etkenleri, davranış veya eylemin meydana geldiği şartlar, eylemin amacı, ortaya çıkardığı sonuçlar, eylemin doğru veya yanlış olması vb. şeklinde sıralamak mümkündür (Usta, 2010, s. 165).

1.1. Kültür, değer ve norm kavramları

Kültür ve etik davranışın iç içe geçen kavramlar olduğu; kültürün, sahip olduğu soyut nitelik sayesinde hem bireysel hem de örgütsel olarak his, algı, düşünce ve davranış süreçlerine şekil verdiği, bu manada, etiği kapsayan bir kavram olarak da ele alınabileceği genel olarak kabul gören bir yaklaşımdır (Atmaca, 2010, s. 65). Kültür, davranışlara nitelik kazandıran ahlaki şifreleri içeren bir hazine olarak ifade edilmektedir. Bu şifreler insan yaşamını ve davranışlarını oldukça kolaylaştıran bir işlev yüklenmektedir. Nitekim insanlar bir davranış sergilerken, düşünmeden, sırf kendilerine bu şekilde öğretildiği için veya öyle olması gerektiği kendilerinde kodlandığı için belirtilen şekilde hareket etmektedirler. Çünkü aile, akrabalar, komşular, okul, arkadaşlar gibi toplumsal çevrenin tamamı, bireyi, sahip olunan ortak ahlaki şifreleri takip etmesi yönünde mekanikleştiren bir etkiye sahiptir (Ateş & Oral, 2003, s. 59). Kültürü belirleyen etkenler olarak değerler ve normları ifade etmek yanlış bir tespit olmayacaktır. Değer, insanın yaşamında yer alan, onun bireysel davranışlarını şekillerinden, insan için belli bir öneme haiz düşünce, nesne ya da eylem gibi çeşitli öğelere atfettiği önem şeklinde açıklanabilir. İnsan, yaşamında birçok farklı değere sahip olabilmektedir. Norm ise, değerlerin belli bir sosyal grup içerisindeki yansıması yani kolektif hali şeklinde ifade edilebilir. Normlar, toplumsal gruplar içerisinde bireyler arası ilişkileri düzenlemekte, bireysel davranışlara yön vermektedirler. Normlara riayet etmemenin karşılığında uygulanan yaptırım düzeyi grubun normu benimseme düzeyini etkilemektedir (Aydın, 2001, s. 13-16).

1.2. Etik ile ilgili temel problemler

Felsefi düşünce tarzının oluşmaya başladığı dönemden günümüze kadar ilgilendiği temel konulardan biri de etik problemler olmuştur. Bu problemler, hem kişisel hem de toplumsal yaşantımızda aldığımız kararlarda, gösterdiğimiz davranışlarımızda etkili olan ya da bir yönüyle görmezden geldiğimiz etik sorularla doğrudan ilişkilidir (Kuçuradi, 2000, s. 17). Özlem'e göre (2004, s. 30-31), antik çağdan bugüne tüm etik teorilerde; "Neyi seçmeliyim?", "Ne yapmalıyım?", "Neyi istemeliyim?" sorularına cevap bulabilme çabalarına karşılık olarak "iyi veya en yüksek iyi", "doğru eylem" ve "irade" şeklinde üç temel problem var olmuştur. Aydın'a göre ise (2001, s. 5), etik teorilerinin temel amacı "iyi"yi aramaktır: Buna göre, insan eylemlerini ahlaki olarak değerli kılan veya değersizleştiren etken iyiyi yaratabilme kabiliyetidir. Bir başka ifadeyle, bir davranış şayet iyi ise değerli olabilecektir. Bu durumda sorulacak olan soru ise, "iyi nedir?" olmaktadır. Kuşkusuz iyi kavramı her zamanda, her yerde ve her kişide aynı anlama karşılık gelmeyebilir. Bir başka ifade ile zaman, mekân ve kişiye göre değişiklik gösterebilecek bir kavram olabilmektedir.

1.3. Etik sistemleri

Etik kavramı, bireylerin, insan grupları ya da toplulukların tavır, davranış ve karakterleri arasındaki farklılıklara odaklanmakta ve esas olarak iki hususu konu edinmektedir. Bunlardan ilki iyi insan olmak için gereken özelliklerin neler olduğu; diğeri ise insan davranışları üzerinde belirleyici olan veya bu davranışların sınırlarını tayin eden ilkelerin neler olması gerektiğidir. Bu çerçeveden bakıldığında etik, doğruyu ve yanlış ayırt etme, bireysel ödev ve yükümlülükler ile toplumsal sorumlulukları kavramsallaştırarak bu minvalde sorgulamalar yapma özelliğine sahiptir (Özmen, 2008, s. 4-5). Başka bir anlatımla ifade etmek gerekirse, etik, insanın ne yapması veya ne yapmaması konusunda tavsiye niteliğinde olan değerler kümesidir. Bu kümenin dört temel elemanı bulunmaktadır: Ödev, bireye atfedilen yükümlülükleri; erdem, iyi olarak tanımlanabilecek bireyi niteleyen özellikleri; ilke, davranışları şekillendiren ana doğruları; toplumsal çıkarlar ise tüm toplumun faydasına olan eylemleri tanımlamaktadır. Bu dört öge, etiğin ana çerçevesini çizmektedir (Özdemir, 2008, s. 182).

Etik sistemleri, etik davranışa yol açan ya da etki eden farklı bakış açıları neticesinde ortaya çıkan yöntemlerdir. Etik ile ilgili bir seminerde bireylere, doğru karar vermeleri istendiğinde, göz önünde bulundukları temel ilkelerin ne olduğu sorulmuştur. Neticede dört farklı cevap alındığı görülmüştür: İlk cevaplayıcı alacağı kararlarda esas olarak sonuca odaklandığını, ikinci cevaplayıcı alacağı kararın kanunlara uyup uymadığına bakacağını, üçüncüsü içinde bulunduğu örgüt/kurumun değer ve stratejileri doğrultusunda karar vereceğini, dördüncüsü ise kişisel vicdan ve inanç çerçevesinde karar alacağını ifade etmiştir. Bu dört farklı bakış açısı, bizlere amaçlanan sonuç etiği, kural etiği, toplumsal sözleşme etiği ve kişisel etik olarak adlandırılan dört farklı etik sistem anlayışının varlığını işaret etmektedir (Aydın, 2001, s. 20).

1.3.1. Amaçlanan sonuç etiği

Teleolojik kuramlar olarak ifade edilen amaçlanan sonuç etiği, insan eylemlerinin neticelerini konu edinmektedir. Teleolojik yaklaşıma göre bir eylemin iyi ya da kötü olmasında, doğru ya da yanlış olmasında eylemin doğurduğu sonuçlar belirleyicidir. Buna göre, etik eylem, en büyük iyiyi ortaya çıkaran eylem olarak tanımlanmaktadır. Ortaya çıkan netice, şayet arzulanan, amaçlanan sonuç ise ancak o zaman ahlaki olarak iyi olma vasfını elde eder. Bu amaç doğrultusunda uygulanan metod ve araçların ahlaki durumu üzerinde kafa yormaz. Teleolojik teoriler, erdem ahlakı, egoizm teorileri ve faydacılık teorileri olmak üzere üç şekilde ele alınmaktadır (Usta, 2010, s. 163-164).

Aristo'ya göre erdem, insani eylemlerin, insan ruhunun akıllı olarak nitelenen bölümünün

kontrolünde en iyi biçimde ortaya konması halidir. Buna göre aklın, teorik ve pratik olmak üzere iki kapsamı bulunmaktadır. Kimi erdemler teorik akla makul gelirken, kimileri ise pratik akla daha yatkın olurlar. Ahlaki erdemler, pratik akıl olarak ifade edilen kısmın ürünü olup, ruhun aşırı arzularını, ruhun hayvani yönünü kontrol altına almakta ve ona rehberlik etmektedir (Özlem, 2004, s. 52-53).

Teleolojik yaklaşımda, yukarıda belirtilen erdem ahlakı anlayışının yanında, hazcı mutluluğu esas alan ahlaksal yaklaşımlarda mevcuttur. Aristoppos insanın “biyolojik-fiziksel” bir varlık olduğunu, Epikür ise insanın biyolojik ve fiziksel bir varlık olmasının yanında aynı zamanda tinsel bir varlık olduğunu vurgular. Bu nedenle, Aristoppos niceliksel hedonizmi savunurken, Epikuros niteliksel (tinsel) hedonizmi savunmuştur (Şen, 2011). Bunun yanında, hazzın içe yönelmede bulunabileceğini, mutluluğun bir kendine yetme ve mutlak bağımsızlık yaşantısı olduğuna inanan (aldırmazcı mutluluk) Kinik okulu ve en ünlü temsilcisi Diogenes; mutluluğa akıl yoluyla doğa ile uyum içinde yaşama ile ulaşılabileceğine inanan ve erdemi, insanın aklını kullanarak doğa düzenine boyun eğme, kendini denetleyebilme yeteneği ve becerisi olarak savunan Stoacılar hazcılığın diğer savunucuları olarak bilinmektedir (Özlem, 2004, s. 59-60).

Yararlı öğretileri hazırlayan filozof olarak bilinen Francis Bacon, antikçağın hazcı öğretilerini, bireyci olmaktan da öteye, bencil (egoist) öğretiler olarak görmekte ve tek kişinin mutluluğuna odaklandıkları için eleştirmektedir. Buna karşılık yararlı öğretilerin önemli bir kısmında, bireyin mutluluğunun ancak toplum içinde ve toplumsal yarar çerçevesinde gerçekleşebileceği ve kişinin kendi başına mutluluğa erişemeyeceğine inanılmaktadır (Özlem, 2004, s. 64). Teleolojik etiği anlamada önemli bir rol oynayan “fayda” kavramı, bireyin faydasını (özel fayda) temel alan egoizm ve toplumun faydasını (genel fayda) ön plana alan toplumsal fayda olmak üzere iki öncü akımdan oluşur. Machiavelli ve Weber bireyci faydayı savunmuşken, Bentham ve Mill'in öncüsü olduğu grup ise toplumsal faydayı (utilitarianism) savunmuştur (Köprü, 2007, s. 22). Bentham, ahlaklı insanın bireysel mutluluğunu arzu edebileceğini ancak, bunu gerçekleştirebilmenin yolunun ancak toplumun mutluluğunu da istemek olduğunu söyleyerek bireysel iyilik ve toplumsal iyiliği bütünleştirmektedir. Mill'de özel ve kamu yararının sıkı sıkıya bağlı olduğunu, bunun mutlu bir toplumun gereği olduğunu, bireyin toplumun çıkarını düşünmeden kendi çıkarını düşünmemesi gerektiğini ifade etmektedir (Köprü, 2007, s. 23-24).

1.3.2. Kural etiği

Türkçe'ye kural etiği olarak geçen deontoloji, Yunanca görev/yükümlülük anlamına gelen

“deon” kelimesinden türetilmiş olup, esasında yararcılığın uygulamadaki problemlerine karşı ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım, eylemlerin yalnızca sonuçlarına bakılarak ahlaksal çıkarımlar yapılamayacağını, bireyin veya toplumun eylem kararı almasına yol açan motivasyon kaynaklarının ve sonuca ulaşmada kullanılan araçların da ahlaki boyutta değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır (Saylam, 2007, s. 16). Ödevin veya ilkenin etiği, olarak tabir edilen deontolojik etik (formel etik veya kural etiği); Kantçılık, ahlaki ve kültürel rölativizm ve agapizmdir (Köprü, 2007, s. 24).

Kural etiğinin savunucularından İmmanuel Kant, sonucun ne olduğuna bakılmadan odak noktasının sorumluluklar olması gerektiğini (Saylam, 2007, s. 17), mutluluk gibi kavramsal olarak üzerinde uzlaşılmamış bir amacı, etik için dayanak yapmanın doğru olmayacağını savunmaktadır (Özlem, 2004, s. 69). Kant, faydacıların savunduğunun aksine, gerçekleştirilen eylemin ahlakiliğini, eylemin neticesinde aramamakta, eylemin motifine, bir başka ifadeyle niyetine odaklanmaktadır. Ona göre, evrende, saf iyi niyetle ve sorumluluk duygusu ile gerçekleştirilen eylemler, doğuracağı sonuçlara bakılmadan ahlak açısından iyi eylemler olarak değerlendirilmelidir. Bu kapsamda, iyi istenç, ödev, ahlak yasası (kategorik emir) ve eylemi gerçekleştirilen özgür olma (irade özgürlüğü) Kant’ın ahlak felsefesinin temel kavramlarını oluşturmaktadır (Şen, 2011; Usta, 2010, s. 168). Kant, istenen amaca ulaşmak uğruna insanların birbirini araç olarak kullanmasına, insanlar arasında imtiyazlar oluşturulmasına karşı çıkmakta ve tüm insanlara saygı çerçevesinde yaklaşılması gerekliliğini vurgulamaktadır. Ahlakın, mantık ekseninde temellendirilmesi gerektiğini, bireylerin gerçekleştirdikleri eylemlerin evrensel bir ilke haline gelmesi durumunda ahlaki olabileceğini ifade etmektedir. Şayet bireyler de ortaya konan kurala uydukları sürece bu kural evrensel olabilme şansına sahip olacaktır (Saylam, 2007, s. 17).

Deontolojik yaklaşımın ikinci teorisi, ahlaki ve kültürel rölativizmdir. Mutlak ahlak kurallarını reddeden rölativistler, seçim yapabilme özgürlüğüne odaklanmaktadır. Onlara göre, bu durum, iyiyi arttırmaya vesile olacaktır. Rölativizm, herhangi bir kültürde doğru olarak benimsenen eylem ve düşüncelerin, başka bir kültürde aynı şekilde kabul görmeyebileceğini bu nedenle iyinin ve doğrunun tam manada evrensel olamayacağını savunmaktadır. Bu nedenle insanın, içinde bulunduğu kültürün çoğunluğu tarafından kabul gören görüş ve düşünceler yönünde davranması gerektiğini belirtmektedirler. Deontolojik yaklaşımın son teorisi olan Agapizm için ise doğruluğun tek kaynağı sevgidir. Eğer kişinin eylemi sevgiden kaynaklanıyorsa, eylem, sonuçları ne olursa olsun doğru olarak kabul edilmekte, öteki ahlaki değerler göz ardı edilmektedir (Köprü, 2007, s. 25).

1.3.3. Toplumsal sözleşme etiği

Bu yaklaşımın öncüsü olan Jean Jack Rousseau, otorite ve özgürlük arasında sağlanacak dengeyi ön plana çıkarmaktadır. Rousseau'ya göre, insanlar eğer doğada yalnız yaşamaya karar verirlerse yok olacaklardır, bunun önüne geçebilmek adına bir araya gelip toplum halini almaları ve üzerinde uzlaşıya vardıkları ilkeler ile yönetilmeleri gerekir. Otorite sahibi olan devlettir. Devlet otoritesi de ancak devlet tarafından belli kurallar çerçevesinde yönetilen bireyler arasında oluşan fikir birliğine dayalı olarak ve toplum tarafından belirlenen kişiler eliyle oluşturulabilir. Toplum ve birey karşılıklı etkileşim içerisinde ve birbirlerine katkı sunmaktadır. Otorite nezdinde gerçekleştirilen düzenlemelerin tümü her iki tarafında düzenlemelerden yararlanabilmeleri ilkesine dayanmaktadır. Rousseau, insanların bu şekilde doğal yaşamdan, medeni bir yaşama geçişi ile insani içgüdüleri ve bireysel davranışlar için daha önceden ihtiyaç duyulmayan ahlak gereksiniminin ortaya çıktığını söylemektedir. Ortak ve ahlaki bir oluşum olan toplumun koyduğu genel ilkelere uygun davranılması gerektiğini; toplumu oluşturan her bir ferdi, eşit olarak fayda ve yükümlülüğe sahip olduğunu ve bu bireylerin dayanışma içerisinde olmaları gerektiğini dile getirmektedir. Toplumu bir köprü olarak tarif eden Rousseau, bu köprünün mihenk taşı olarak ahlaki kuralları ve ahlak anlayışını belirler. Mihenk taşı saran diğer taşları da hukuksal düzenlemeler olarak ifade etmektedir. Toplumu oluşturan tüm bireylerin, oluşumunda muhalefet dahi etmiş olsalar, kanunlara boyun eğmek ve onlara uygun hareket etmek zorunda olduğunu savunmaktadır (Aydın, 2001, s. 26-29). Tüm bu açıklamalar doğrultusunda toplumsal sözleşme etiğini, çatışmaların önüne geçebilmek adına, bireyin içinde bulunduğu toplum tarafından ortaya konan normları ve kaideleri özümsemesi, bunlara uygun bir yaşantı sergilemesi şeklinde ifade etmek mümkündür. Sistemin temel ilkesi, özgürlük ve otorite arasındaki dengenin sağlanmasıdır. Yani kişi özgürlüğünden ödün vermeden, otoriteye dönüşmüş olan toplumun belirlediği kurallarla sınırlanmaktadır.

1.3.4. Kişisel etik

Kişisel etik olgusu, gerçeğe ve doğruya ulaşmada sadece bilgi ve zekânın etkili olmadığını, bunun esas kaynağının kişinin varlığı ve kendi iç dünyası olduğunu savunmakta ve bunu vicdan olarak adlandırmaktadır. Bu yaklaşımın önde gelen temsilcilerinden Martin Buber, bireylerin amaçları doğrultusunda giriştiği eylemlerde, yanlış doğrudan ayırmasına yarayan ve amaç doğrultusunda doğru karar vermesini sağlayan etmenin vicdan olduğunu; vicdan sayesinde bireyin karşı karşıya kaldığı durumlara ilişkin kendisiyle yüzleşebildiğini ve koruması gerektiğine inandığı ilkelere karar verdiğini ifade etmektedir (Aydın, 2001, s. 29-32; Özmen,

2008, s. 11). Vicdan, bireyin benimsemek istediği, doğal olduğuna kanaat getirdiği değerlerden ve bunların altında yatan prensip ve normlardan kendisini bizzat sorumlu hissetmesidir. Buradaki sorumluluk, içten gelen bir his olarak ifade edilebilir. Bununla birlikte, bir nevi içsel duygu olarak ifade edilen vicdan, hata kabul etmeyen, şüphede kalmayan bir akıl yürütme ürünüdür. Kişi bu sayede kesin doğrulara ve yanlışlara ulaşabilmektedir (Özmen, 2008, s. 8).

1.4. Etik sistemlerine ilişkin eleştiriler

Kısaca açıklanmaya çalışılan dört temel etik sisteminin, tek başlarına yetersiz kaldığına ilişkin bir takım eleştirel görüşler bulunmaktadır. Buna göre, amaçlanan sonuç etiği ile problemlere yalnızca pratik olarak yaklaşıldığı ve bu yaklaşımda ön planda tutulan faydacı tutum neticesinde yalnızca gündelik konulara ilişkin sorunlar açısından çözümler üretilebileceği; kural etiğinin benimsediği, tüm insanoğlu için söz konusu olabilecek evrensel normlar belirleme çabasının yalnızca bireysel davranışlar için referans alınabilecek sağlam bir çerçeve çizmede yardımcı olabileceği; toplumsal sözleşme etiğinin, kişi tarafından tüm toplumca benimsenmiş prensip ve ölçünlerin kabul görmesinin, topluluk olarak yaşama neticesinde oluşabilecek çatışmaların önüne geçebileceği ya da çözüme kavuşmasına yardımcı olabileceği; kişisel etik yaklaşımının da insanın içine dönebilmesi ve kendindeki kusurları ortadan kaldırabilmesi adına ihtiyaç duyduğu kudreti sağlayabileceği ifade edilmektedir. Bununla birlikte, incelenen yaklaşımların tamamının öne sürdüğü etik anlayışı kendi içerisinde bir tutarlılık oluşturma çabası içerisinde olsa da, nihayetinde ahlaklı davranabilme seçeneği bireyin kendi yaklaşımında neticelenmektedir. Bu durumda sistemlerden herhangi birinin, diğerleri olmadan karşılaşılabilecek tüm etik sorunlarında ve ikilemlerde çözüm olabileceğini söylemek olanaklı değildir. Bu nedenle sistemlerin bir arada ele alınması ve tüm ilkelerin göz önünde bulundurulması etik sorunların çözümünde etkili olabilir. Yine etik yaklaşımlar ile birlikte etkin düşünme kabiliyetini geliştirecek çalışmalar içerisine girmek, birey davranışlarının iyiye ve doğruya kanalize olmasında daha fazla yarar sağlayacaktır (Aydın, 2001, s. 34).

1.5. Ahlak kavramı: etik ve ahlak kavramları ilişkisi

Arapça kökenli olan ve yaratmak, yaradılış kökünden gelen ahlak; yaradılıştan getirilen huy özellikleri şeklinde nitelendirilmektedir. Bir tanıma göre ahlak, bir birey, grup, sosyal sınıf, kültürel topluluk, halk ya da ulusun tarihin belirli bir döneminde, hayatlarına giren ve davranışlarını biçimlendiren inanış, kural, değer, örf, adet, emir ve yasaklar örgüsüdür (Özlem, 2004, s. 17-18).

Usta (2010, s. 167) ise ahlakı, iyi olana varmak amacıyla kişinin kendini zorunlu hissettiği ruhsal ve maneviyata ilişkin yükümlülükler ile bunları çevreleyen kurallar şeklinde tanımlamaktadır. Ahlak, bireyin ahlaki bütünlüğünü, iyi ve kötü huylarını yani tabiatını ifade etmekle birlikte, diğer taraftan sosyal hayatta uymak zorunda olduğu ilkeler ve normlar silsilesi olarak da ifade edilmektedir (Şirin, 2006, s. 55). Ahlak kurallarının bir kısmı zaman ve mekân yönünden farklılık gösterebilir. Fakat genel itibarıyla ahlak kavramı ve özü değişken değildir. Bu özellik, ahlakın konu ve amacının iyiliğe doğru meyleden bir karakter taşımasından kaynaklanmaktadır (Usta, 2010, s. 167). Ahlakın konusu genel olarak, iyi-kötü, doğru-yanlış, yapılması gereken-yapılmaması gereken eylemleri ortaya koymaktır. Ahlak hem bireysel olarak hem de toplumsal olarak ele alınabilir. Bireysel ahlak, kişinin kendinin bilincinde olmasını ve öz saygıyı duygusunu ön plana çıkarır ve vicdan ölçütünde bireyin kendini kontrol etmesini öngörür. Toplumsal ahlak ise, topluluk olarak bir araya getirilmiş olan ve emredici niteliğe sahip değerlere uyulmasını gözetir (Köprü, 2007, s. 6; Usta, 2011, s. 406-408).

Etik ve ahlak kavramları bazen birbirlerinin yerine kullanılsa da, bu yanlış bir kullanım olmaktadır çünkü etik ve ahlak kavramları birbirine benzemekle birlikte anlam olarak birbirlerinden farklıdır. Etik ve ahlak ayrımını belirleyen hususları birkaç madde halinde özetlemek mümkündür (Aydın, 2001, s. 6-7; Köprü, 2007, s. 7; Özlem, 2004, s. 22-23; Özmen, 2008, s. 5; Saylam, 2007, s. 9; Usta, 2009, s. 6; Usta, 2010, s. 166; Usta, 2011, s. 406-408):

- Ahlak, etik disiplininin araştırma konusunu oluşturmaktadır. Etik, ahlaki değerler üretmemektedir. Etik, pratik bir faaliyet sahasına sahip olan ahlakı teorik bir inceleme konusu yapan, ahlak üzerine konuşan felsefi disiplindir.
- Ahlak, kültürel değerler ve ülkelere ilişkin doğru ve yanlışlar açısından standartlar saptar. Etik ise, soyut kavramlar etrafında anlaşılması gerekeni açıklamaya çalışır. Ahlak, “ne”yi araştırırken, etik ise “neden” ve “niçin”i araştırır.
- Ahlak kavramları ve değer sistemleri din, etnisite, cinsiyet gibi bir çok farklı kimliğe göre farklılık arzdebilmekteyken, etik nispeten evrensel olan “istenilen iyi” kavramına odaklanır. Bir başka ifadeyle, ahlaklar birden çok olabilmesine karşın, etik tektir.
- Ahlak davranışa, etik ise prensiplere göre konumlandırılır. Bu nedenle ahlaki ilkeler ya da etik davranış gibi ifadeler doğru değildir.
- Ahlaki kurallar gerek vicdan gerekse de toplum nezdinde uyulması mecbur ve belli bir müeyyide karşılığı olan düzenlemelerdir. Etik ise herhangi ahlaki veya ahlak dışı bir eylem gerçekleştirilmeden, yalnızca eleştirel bir bakış açısıyla ahlaka ilişkin değerlendirme yapar.

• Etik, Aristocu yaklaşım tarafından savunulan teleolojik bakış açısıyla, ahlak ise Kant tarafından ileri sürülen deontolojik yaklaşım ile karakterize edilmektedir.

2. Andre Comte Sponville ve Ahlak Anlayışı

A. Comte Sponville, “Felsefeyi Takdimimdir” isimli eserinde toplam on iki başlık altında insanlara felsefeyi tanıtmayı amaçlamaktadır. Kitapta ahlak konusu ilk başlıkta ele alınmıştır. Ancak bu çalışmada, Sponville’in ahlak anlayışı açıklanmaya çalışılırken bu birkaç alt başlığa bölünerek açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1. A.C. Sponville kimdir ?

12 Mart 1952 yılında Paris’te doğan Fransız eğitimci ve filozof André Comte-Sponville, Ecole Normale Supérieure’da felsefe okumuştur. Hümanist bir filozof olarak bilinen Sponville, bilgelik arayışı çerçevesinde güncel konuları esas almıştır. Siyaset felsefesi dâhil geçmiş çağlardaki filozoflarca irdelenmiş klasik temalara dair çalışmalar yürütmüştür. Ateizm ve materyalizm savunucusu olan Sponville, insanoğlunun felsefe gibi araçlar yoluyla düşünce olarak dinin ötesine geçebileceğini savunmaktadır. Eserlerinde yalın bir dille felsefe anlatımına gayret etmiştir. Felsefeyi Takdimimdir, Büyük Erdemler Risalesi isimli kitapları başta olmak üzere birçok eseri, Dünya üzerinde birçok dile çevrilmiştir.

2.2. A.C. Sponville’in ahlak anlayışı

A.Comte Sponville, “Felsefe’yi Takdimimdir” isimli kitabında, ahlak kavramının tanımı arayışına girmiş ve ahlakı, kişinin içsel olarak kendine yasak kıldığı ya da kabul ettirdiği tüm şeyler olarak tanımlamıştır. Sponville, bireyin bunu yaparken, kendi mutluluğu veya refahını yükseltme istenciyle hareket etmemesi gerektiğini; aksi halde oluşan durumun bencillikten başka bir şey olmayacağını ifade etmiştir. Kişinin ahlak halinin, daha üstün bir amaçla, vicdani olarak kendine yasakladığı ya da benimsediği şeylerin diğer insanların haklarını ve yararlarını da göz önünde bulunduracak şekilde, kendine dair bir fikre ya da insanlık fikrine sadık kalma ereğiyle oluşması gerektiğini vurgulamaktadır (Sponville, 2006, s. 20). Ahlakın sevgi ve mutluluğun yerini alamayacağını; çünkü ahlakın her şey olmadığını ifade eden Sponville, diğer taraftan hiçbir mutluluğun da ahlakı veremeyeceğini ve hiçbir sevginin ahlaka yetmeyeceğini vurgular. Bu durumu, ahlakın her zaman ihtiyaç duyulan ve her zaman olması gereken olma özelliğine dayandırır. Ona göre, ahlak, kişiye, kendisiyle barışık olarak, ötekiyle özgürce yaşamasını sağlamaktadır. İnsanlığın bireye ihtiyacı olduğu gibi, bireyin de insanlığa ihtiyacı vardır (Sponville, 2006, s. 26).

2.2.1. Ahlakın evrensel yalnızlığı (ahlak ve özgürlük)

Sponville, ahlak ile töreyi birbirinden ayırmakta ve şu kıstası kullanmaktadır: Töre, “diğerleri ne yapmalıdır” sorusu ile ilgilenirken, ahlak “ben ne yapmalıyım” sorusu ile ilgilenir. Bir başkasının denetimine ihtiyaç duyulacak şekilde, bireyin bir şeyi kabul etmesi veya kabul etmesi gerekliliğine inanması ahlak değil kanundur. Ona göre, bir başkasının cesaretli olması gerektiğini söylemek kişiyi cesur yapmaz; yine bir başkasının cömert olmak mecburiyetindesin demesi de kişiyi cömert yapmaz. Ahlak, bu anlamda yalnızca kişinin kendisini ilgilendirmektedir. Kişinin yüklendiği yükümlülükler yalnızca onun içsel dünyasında değerlidir. Diğerleri söz konusu olunca hak ve bağışlama kavramları söz konusu olur (Sponville, 2006, s. 21).

Sponville bu durumu şu şekilde açıklamaktadır: Bir kimsenin taşıdığı niyetini, zayıflıklarını ya da neyi hak ettiğini kimse bilemez. Kişinin bencil olup olmadığı, alçak olup olmadığı, başkasının zayıflığı, kusuru, sıkıntısı ya da saflığından yararlanıp yararlanmadığını, yalan söyleyip söylemediğini, hırsızlık yapıp yapmadığı veya tecavüz edip etmediğini bilebilecek olanın yaratan ve kişinin kendisinden başkası olmadığını ifade eder. İnsanın kendi içinde ve kendi hakkında sahip olduğu bu bilgiyi “bilinç” olarak adlandırmaktadır. Ona göre kişinin bilinci kişinin tek yargıdır. Dava, para cezası, hapis cezası gibi kavramlar ise insanların adaletidir ve yalnızca hukuk ve polistir. Nitekim toplumla uyum içinde olabilmek ki bunu da gerekli görmektedir, kişinin kendi bilinci ile uyumlu olmasını engellemez ve kendi bilinci ile uyumlu olduğu anlamına da gelmez (Sponville, 2006, s. 21).

Sponville, ahlakın kişinin özgür olduğu yerde başlayabileceğini ifade etmektedir. Ahlakı, kişinin kendi kendini yargılayabilmesi ve kendine hükmedebilmesi özgürlüğü olarak açıklar. Çünkü kişinin bilincinde oluşturduğu yargılamada dışardan gelen hiçbir müeyyide olanaklı değildir. Vicdani muhakeme noktasında hiçbir dış baskı ya da kınama gerekli ve etkili değildir. Sponville, durumu hırsızlık örneği üzerinden şöyle açıklamaktadır: Bir kişinin mağazadan bir plak veya bir elbise çalmak istediğini varsayalım. Kişinin bunu yapmasını engelleyen, kişiyi hırsızlıktan alıkoyan durum bir güvenlik görevlisinin gözetimi ya da elektronik bir gözetim sistemi ise, kişi sadece yakalanmaktan, cezalandırılmaktan ya da başkaları tarafından kınanmaktan korkuyorsa bu durum ahlaklı olma haliyle değil hesaplı olma haliyle ifade edilebilir. Kişi burada ahlaklı değil, tedbirli davranmaktadır. Ceza alma korkusu erdemle karşıttır ya da yalnızca ihtiyati olarak oluşan bir erdemdir (Sponville, 2006, s. 18).

Bu durumun tam tersi durumda, yani iktidarın, gücün sahibi iken de ahlakın yine aynı tanım ile tanımlanabileceğini söylemektedir. Bunu açıklarken de Platon'un anlattığı meşhur “Gyges yüzüğü” den faydalanmaktadır. Modern zamanda, Gyges'in yüzüğünün bir bireyde olması

durumunda, kişinin ne yapıp yapmayacağını; örneğin, bir başkasının mülkiyetine, mahremiyetine, hürriyetine, haysiyetine, gizlerine, yaşamına saygı duymaya devam edip etmeyeceğini sorgular. Neticede bu soruya yalnızca kişinin kendisinin cevap verebileceğini ifade eder. Kişinin görünmez olduğunda, daha önce yapmadığı fakat artık kendine yapmak için izin verdiği tüm şeylerin onun riyakârlılığına ve tedbirli davranmış olduğuna delalet ettiğini belirtir. Aksine, bireyin görünmez olduğu durumda dahi, çıkarları doğrultusunda değil içsel yükümlülükleri doğrultusunda davranarak kendine bir şeyi kabul ettiriyor veya yasaklayabiliyorsa bu durumda ahlaktan söz edilebileceğini; bu açıdan ahlakın, kişinin yenilmez ve görünmez olsa dahi boyun eğmek zorunda hissettiği kurallar topluluğu olduğunu ifade eder (Sponville, 2006, s. 19).

Ahlakın başkalarına iyi görünmek için olamayacağını açıklamaya çalışan Sponville, serseri görünümlü bir kişi ile namuslu görünümlü biri arasında dış görünüş dışında başka farklar da olduğunu savunur. Bu durum diğer insanların bakışının her şey olmadığını ifade eder. Bu durum ahlakın yüce yalnızlığı olarak ifade edilir. Ahlaklı olmayı bir iddia olarak değil iradi bir tercih olarak görmektedir. Kişinin yapmak zorunda olduğu şeyi yalnız kendisinin bilmesi ve kimsenin o kişi yerine karar verememesi: “ahlakın yalnızlığı ve büyüklüğü” işte tam da budur. Kişi sadece içten gelen bir istekle kendine kötülüğü yasakladığında ya da kimse bilmediği halde, iyi bir şey yaptığında aldığı hazdan başka bir şey gözetmediğinde bir değere sahip olur. Sponville, Spinoza'nın bu konudaki düşüncesine atıfta bulunarak “yaptığın şey neyse sen o'sun” ve “gerçekte istediğin şeyle eşdeğersin” cümleleriyle bu durumu özetlemektedir (Sponville, 2006, s. 20).

2.2.2. Ahlak paradoksu

Ahlakı, bireyin kendi bilinci ile sınırlayan Sponville, bu durumda ahlakın tek paradoksunun ortaya çıktığını ifade eder; “ne kadar birey varsa o kadar da ahlak mı vardır?” Sponville, bu paradoksu şu şekilde açıklayarak aşmaya çalışmıştır:

Ona göre; Ahlak, yalnızca birinci tekil şahısta bir değer taşımaktadır. Fakat bu değer yalnız o kişi için değil, tüm insanlar içindir, yani evrenseldir. Her bir insan bir “ben”dir. Yeryüzünde, farklı zaman ve mekânlarda, insanların aldığı eğitim, yaşadığı toplum ve kültüre göre farklı ahlak anlayışları bulunmaktadır. Bu açıdan mutlak bir ahlak anlayışı yoktur veya kimse o mutlaklığa erişemez. Ancak insan, zalimliği, asabiyeti veya canlı öldürmeyi kendine yasak kıldığında, bu durumun kendi keyfiyeti doğrultusunda gelişen bir tercih neticesi değil; insanlık ve uygarlığın sürekliliği ve haysiyeti için gerekli olan bir şarttır (Sponville, 2006, s. 22).

Şu veya bu eylemin iyi mi ya da kötü mü olacağını merak ediyorsa kişinin şunu düşünmesi gerektiğini belirtir: “eğer herkes senin gibi davranırsa ne olacağını kendine sor”. Herkesin yalan söylediği, herkesin hırsızlık yaptığı, adam öldürdüğü, ırza geçtiği, saldırdığı, işkence yaptığı bir toplum ya da medeniyet, şüphesiz kendi yok oluşunu hazırlamaktadır. İnsanoğlu böyle bir şeyi kendisi ve çocukları için isteyemez. O halde, ötekilerde ayıpladığı şeyi, kişinin kendisine de yasak kılması gerekmektedir. Yani kişinin kibirden, faydacılık ve kişisel zevklerden uzaklaşarak, evrensel olana, akla ve mantığa yönelmesi ve ona itaati gerekir. Karar noktası tam da şu şekilde ifade edilmektedir: “herkes için geçerliliği olan ya da geçerli olması gereken bir kanuna kişisel olarak boyun eğmek”. Bu durumda, ahlaki eylem, herhangi bir direnç göstermeden herkes tarafından ram olunan temel düşüncelere, bireyin istekle uyması halidir (Sponville, 2006, s. 23).

2.2.3. Ahlakın meşruluğu

Sponville, ahlakın karşılaştığı sorunlardan birinin de ahlakı meşrulaştırmak için bir dayanak gerekip gerekmediği sorusu olduğunu dile getirir. Ona göre bu dayanağa gerek yoktur. Zaten bu çok da mümkün değildir. Çünkü bir çocuk boğulurken onu kurtarmaya; bir zorba kıyım, zulüm, işkence yaparken ona karşı durmaya çalışmak için herhangi bir ilkeye ihtiyaç yoktur. İlkeler, insanlık değerlerinin kıymetini garantileyen, kuşku götürmez bir gerçekliktir. Bu sayede kişi, kendisiyle aynı değerleri paylaşmayanlara haklı olduğunu ve karşısındakinin de haksız olduğunu gösterme imkânına sahip olur. Ancak bunun için öncelikle mantığı kurmak ve ön koşulsuz bir ispat oluşturmak gerekir. Kimi zaman değerler oluşturulduğunda, aksini iddia etmesine karşın, ahlaki yok sayan bir temel olabilmektedir. Bencil olmayı cömert davranmaya, yalan söylemeyi içten davranmaya, şiddeti ve zulmü huzur ve merhamete tercih eden ve daha üstün gören insana haksızlığını göstermek pek olanaklı değildir (Sponville, 2006, s. 24). Sponville, bu durumda, insanlığın şiddete ve barbarlığa karşı dayanaktan çok cesarete; kişinin kendisine karşı da istek ve sadakate ihtiyacı olduğunu, bunun içinde iradenin yeterli olacağını ifade etmektedir (Sponville, 2006, s. 25).

2.2.4. Ahlak ve din ilişkisi

Sponville, inançlı yahut inançsız olsun, kişinin yaşam sürecinde her şeyi kendine mubah kılmasının doğru olmadığını belirtmektedir. Ahlak konusuna, sadece cennet vaadi ya da cehenneme gönderilme korkusu ekseninde yaklaşan ve bu çerçevede ahlaki davranışlar sergileyen insanın erdemli olamayacağını; böyle bir kişinin sadece bencil ve ihtiyatlı olacağını söyler. Sponville, ahlaki oluşturmanın din olmadığını; daha ziyade dini doğrulayanın ahlak

olduğunu ifade etmektedir. Ona göre, ahlak dini inancı da yasaklamaz ve hatta Kant'a dayandırarak ahlakın dine yönlendirdiğini savunur. Sponville, Tanrı ve ölüm sonrası bir yaşam olmasa dahi, bunun insanı, görevini yapmaktan, başka bir deyişle insan gibi davranmaktan alıkoymaması gerektiğini belirtir ve din ahlak ilişkisini şöyle özetler: birey, tanrı var olduğu için iyi eylem halinde olmak zorunda değildir. Ümitsizliğe kapılmamak adına, iyi olmak zorunda olduğu için insan tanrıya inanmak ihtiyacını hisseder. Uyulması zorunlu buyruklar, tanrı tarafından buyurulduğu için iyi değildir, bir buyruk ahlaki kapsamda iyi ise onun Tanrıdan geldiği düşünülebilir (Sponville, 2006, s. 25-26).

2.2.5. Ahlak ve siyaset ilişkisi

Comte Sponville göre, ahlak, varlığını korusaydı ne siyasete gerek olacaktı, ne de devlete ve onun organları olan; polise, kanunlara, mahkemelere, orduya gereksinimimiz olmayacaktı. Ancak maalesef, bu geçerliliği olmayan bir şeydir. Çünkü sefaleti veya dışlanmayı yenmek için ahlaka güvenmek; dış siyaseti insanlığın hizmetine, toplumsal siyaseti iyilik ve hayırseverliğe, göçmen politikasını da insancıl bir yaklaşımla ırkçılık karşıtlığına dayandırmak ahlaken gerekli olduğu halde, kendi içlerinde siyasi olarak yeterli olamazlar ve herhangi bir toplumsal sorunu bu şekilde tek başlarına çözemezler. Siyasete ihtiyaç duymadan, ahlakın insanlık için yeterli olması arzusu elbette istenebilir. Fakat bu talep, insanlık tarihi üzerine kendini yanıltmak ve kendimize yalan söyleyerek, kandırmaktan öteye gitmez (Sponville, 2006, s. 31-32).

Sponville, ahlak ve siyaset arasındaki ayrımı yaparken birkaç şeye vurgu yapmaktadır. Ona göre; ahlakın sınırları yoktur ama siyasetin sınırları vardır. Ahlakın vatani yoktur (evrensel) siyasetin ise vatani vardır. Ahlak, bencilliğin karşıtı iken, siyaset bencilliğin ortak ve çatışmalı bir ifadesidir. Yani siyaset, insanoğlunun birlikte ve mümkün olan en etkili şekilde bencil olması halidir. Çıkar birlikleri, dayanışma grupları buna en güzel örneklerdir. Oysa ahlak, savunduğu çıkarları paylaşmadığı halde, kendisine bir getirisi olmayacağını bildiği halde onları savunmaya devam etmektedir. Asıl cömertlik budur. Sponville, bu durumda cömertliği ahlaki erdem, dayanışmayı da siyasi erdem olarak tanımlamakta ve devleti de bencillikleri düzene sokmak ve toplumsallaştırmak görevi nedeniyle gerekli görmektedir. Ahlakın özünde herhangi bir özel menfaat gütmeyeceğini, ancak siyasetin böyle olmadığını; ahlakın evrensel olduğunu ya da öyle olmayı arzuladığını fakat siyaset alanının özel olduğunu; ahlakın birinci tekil şahısta değerli olduğunu yani yalnız olduğunu ancak siyasetin kolektif bir oluşum olduğunu savunur (Sponville, 2006, s. 31-34).

Sponville'e göre, siyaset ahlakın, sorumlulukların ve sevginin saltanatı değil; güç ilişkilerinin, düşünce, çıkar ve çıkar çatışmalarının saltanatıdır. Bu anlamıyla siyaset "akıllı ve

toplumsallaşmış bencillik”tir. Ancak buna rağmen siyasetin gerekli olduğunu; çünkü insanların ne bir aziz ne de yalnızca birer tüketici olduğunu; aynı yurdu paylaşan vatandaşlar olduğumuzu ve böyle kalabilmek adına bunun getirdiği zorunluluk gereği siyasete ihtiyaç olduğunu ifade eder (Sponville, 2006, s. 35).

3. Kamu Yönetiminde Etik ve Çalışma Ahlakı

Kamu yönetimi, bir disiplin adı olarak kullanıldığı gibi aynı zamanda bir idari eylem sahası olarak da işlev gören bir kavramdır. Kamu yönetimi, halk namına ve yine halk için hizmet sunma ve bu sunulan hizmetlerin idaresini kapsamaktadır. Kamu yönetiminin ortaya çıkmasındaki temel etkenin kamu yararını sağlamak ve korumak olduğu ifade edilebilir. Kamusal kurumlarda söz konusu kamusal hizmet ve faaliyetleri gerçekleştirmek ve kamusal yararını gözetmek adına, bir takım hukuksal sınırlamalar çerçevesinde görevlendirilen ve kamu yönetiminin beşeri sermayesini oluşturan kamu görevlileri bulunmaktadır. Bu görevlilerin, görevlerini icra esnasında çeşitli ilkeler çerçevesinde hareket etmek zorundadır. Bu ilkelerden biri de “etik” olarak ifade edilebilir. Kamu yönetiminde etik olgusunun en öne çıkan unsuru, görevliler tarafından kamu yararının her zaman için özel menfaatlere üstün tutulması gerekliliğidir (Koç & Güler, 2010, s. 42-43).

Nispeten daha yeni bir disiplin olan kamu yönetimi daha önceleri siyaset ile birlikte anılmakta idi. Etik olgusunun tarihsel sürecine bakıldığında, siyaset ile etik arasında çok sıkı bir etkileşim kurulmaya çalışıldığı görülmektedir. Üzerinde durulan konunun genellikle yönetici sıfatına haiz kişilerin ahlaki karakterlerine ilişkin olduğu, yöneticinin sahip olduğu ahlak yapısı ile yönetilen toplum arasında benzerlikler ve ilişkiler kurulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Tarihsel süreçte ilerlediğimiz zaman, Sokrat, Aristo, Platon gibi antik yunan filozoflarından, Machiavelli, Kant gibi yakın çağ Avrupa düşünürlerine kadar siyaset-politika ekseninde işlenen konuların bir çoğunun yöneticilere ahlaki öğütler içerdiği gözlenmektedir. Bu durumun yine Türk yönetim yapısında da benzer şekilde tezahür ettiği ifade edilebilir (Ateş & Oral, 2003, s. 58).

Etik ve yönetim kavramlarının yan yana getirilmesi ile elde edilen “Administrative Ethics” tabiri (kamu) yönetim etiği olarak Türkçe’de ifade şekli bulmuştur. Yönetim Bilimi veya kamu yönetimi yazınında “iş ahlakı”, “yönetimsel ahlak” gibi ifadeler de bu anlamda kullanılmaya başlanmıştır. Yönetim etiği, ahlak kural ve ilkelerinin belirli bir kamusal organizasyon içerisinde, söz konusu örgüt veya organizasyonun değerlerini de göz önünde bulundurarak incelemeye çalışılmaktadır.

Çünkü göreceli bir kavram olan ahlak, aynı zamanda örgütsel kültür içerisinde belirlenmiş normlar ile de beslenen bir olgu olarak karşımızda durmaktadır (Saylam, 2007, s. 35).

Modern anlamda yönetim etiği tartışmalarının başlangıcı olarak genellikle 1970’li yıllarının başlarının işaret edildiği görülmektedir. Her ne kadar siyasi ve bürokratik yozlaşma olgusu geri kalmış ülkelere has bir sorun olarak düşünülse de, söz konusu tarihlere gelişmiş Batı devletlerinde yönetim alanında ortaya çıkan skandallar, batı kamuoyunun da dikkatini yozlaşma olgusuna çekerek, etik ile ilgili tartışmaları güncel bir mecraya oturtmuş ve kamu çalışanları ile etik ilişkisi çoğu Batılı devletin gündemine yerleşmiştir. Bu süreçten sonra artan kamu oyu baskısının da etkisiyle, yöneticiler ve görevlilere ilişkin “iyi” ve “ahlaklı” olma taleplerini karşılamak ve onları denetim altında tutabilmek adına bir takım etik kurallar, standartlar ve düzenleyici-denetleyici kurumlar meydana getirmek üzere girişimler başlamıştır (Öktem & Ömürgönülşen, 2005).

Giderek artan bu anlayış çerçevesinde, yönetimin hizmet ve faaliyetlerinin tarafsız, objektif ve eşit bir anlayışla sunulması anlayışı giderek daha fazla yerleşmiştir. Etik yönetim ile sorumluluk bilinci ve kamu kaynaklarının verimli bir şekilde kullanılması amaçlanmıştır. Yönetim etiği anlayışı, bozulmalar ile mücadelede önem kazanmış ve gelişme sürecinin önünü açmıştır (Saylam, 2007, s. 44).

Son çeyrek yüzyılda, kamu yönetimi alanında beliren Yeni Kamu Yönetimi Hareketi (New Public Management) kapsamında etik yönetim ilkesi daha hissedilir bir hal almıştır. Vatandaşların yönetime daha yüksek düzeyde katılımını esas alan bu yönetim tarzı, hesap verebilirlik kavramı çerçevesinde etik yönetim anlayışına daha fazla güç katmıştır. Bu manada etik, demokratik ve katılımcı yönetim anlayışında önemli bir kazanım elde etmiştir. Yeni kamu yönetimi anlayışında, etik, ahlak, erdem gibi olgulara oldukça önem atfedildiği ve kamusal hizmet alanında görev yapan bireylerin her şeyden önce öz saygı çerçevesinde kendilerine karşı sorumlu tutuldukları görülmektedir (Atmaca, 2010, s. 71). Kuşkusuz kamu çalışanları ve yöneticilerinin öncelikle kendilerine karşı sorumlu hissetmelerinin gerekli görülmesi Sponville’in ahlak anlayışıyla da örtüşmektedir.

3.1. Kamu yönetiminde etik gerekliliği

Devlet, sivil toplum ve özel sektör arasındaki dengelerin değişmesi, globalleşme, demokratikleşme ve toplumsal değerlerdeki gelişim eğilimi, kamu hizmetlerinin ve kamusal faaliyet alanının çerçevesini de değiştirmiştir. İletişim ve bilgi teknolojilerindeki baş döndürücü hızdaki ilerleme, fikir ve uygulamaların küresel çapta hızlı bir şekilde yayılmasına olanak

tanımaktadır. Söz konusu gelişmeler neticesinde ortaya çıkan bu durum kamu hizmet alanında etik davranış ilkelerine bağlılığı, şeffaflık ve hesap verilebilirlik taleplerini arttırmıştır. Günümüzde, kamusal hizmet alanında etik dışı uygulamaların, ekonomik gelişime ket vurduğu, iktisadi ve sosyal istikrarsızlığa yol açtığı ve devlete güveni zayıflattığı hususunda uluslararası düzeyde görüş birliği bulunmaktadır (Saylam, 2007, s. 41).

Kamu yönetiminde etik uygulamaları gerekli kılan etmenler, genel itibariyle farklı ana başlıklar etrafında ifade edilmektedir. Bunlar, klasik (Weberyan) bürokrasi modelinin uygulanmasından kaynaklanan etik açmazlar, yönetici ve çalışanların takdir yetkisini kullanması ya da kullanmaması neticesinde yaşanan sorunlar, yasal düzenlemelerin yetersizliği, karmaşık yönetim yapısı ve yaşanan değerler çatışması, yükselen etkin ve verimli hizmet beklentisi, yönetimde yozlaşmanın önlenmesi ya da ortadan kaldırılması şeklinde sıralanabilir (Şen, 2011).

Kamu yönetiminin kapsadığı faaliyetlerin ve hitap ettiği topluluğun büyüklüğü göz önünde bulundurulduğunda, alınan kararların etki alanının ne kadar geniş olduğunu anlamak mümkündür. Yönetimsel kararların, bir taraftan kamu hizmetinden faydalananlara, kamu çalışanlarına ve kurumsal ihtiyaçlara cevap vermesi beklenirken, aynı zamanda kamu yararının göz önünde tutulması ve sahip olunan her türlü kaynaktan rasyonel şekilde yararlanması gerekmektedir. Her ne kadar özellikle yöneticiler tarafından alınan kararlar, organizasyon içinden ve dışından birçok etkiye maruz kalmaya müsait olsalar da; her halükarda alınan kararlar sahip olunan bireysel ve mesleki değerler çerçevesinde şekillenmektedir. Tam da bu noktada etik belirleyici ve yönlendirici bir görev yüklenmektedir (Uluğ, 2009, s. 4-12).

Etik ilkeler, kamu görevlilerinin sorumluluk bilinç ve duygusu ile hareket etmesini sağlamakta, hukuka uygun ve adil bir hizmet mantalitesiyle, yansız bir şekilde iş ve eylemlerini gerçekleştirmelerini amaçlamaktadır. İdare, kamu hizmetlerinin yürütülmesi sırasında dürüstlük, şeffaflık, tarafsızlık, hesap verebilirlik ilkelerine işlerlik kazandığında, kamu hizmetinden yararlanmak isteyenlerin memnuniyetini elde ederek; hem etkin ve verimli bir hizmet anlayışını, hem de vatandaşın güvenini sağlamış olacaktır (Özmen, 2008, s. 13-14).

3.2. Kamu yönetiminde görülen etik dışı davranışlar

Ahlak dışı davranış, kişinin olumsuz duyguları tarafından desteklenen, aklının benimsediği ve üst benliğini etkisiz bırakan davranış şekilleri olarak adlandırılır. Örgüt içinde örgüt üyeleri arasında ve örgüt dışında örgütler arasında olan rekabet, kendine düşkünlük, bencillik, açgözlülük, kişi ya da bireylerin eksik ya da yanlış değerlendirmeleri, yanlış bilgilendirme, ön yargılı olma, siyasi görüş farklılıkları, bireysel çıkarlar, ekonomik çıkar sağlama, kin duygusu,

kişilik bozuklukları, yasa ve kuralların iyi bilinmemesi, yasa dışı emirlere riayet, benlik güç gösterisinde bulunulması ya da aşırı iyi niyetli davranma vb. gibi psikolojik ve sosyo-ekonomik kaynaklı sebeplerden ötürü ahlak dışı eylemler gerçekleşebilir (Köprü, 2007, s. 53; Usta, 2011, s. 413-415).

Kamu yönetiminde ahlak dışı davranışların gelişmesi “yozlaşma” olgusu ile karşı karşıya gelmemize yol açar. Ahlak dışı davranışlar yozlaşmayı tetiklediği gibi yozlaşma da ahlak dışı davranışların artmasında olumsuz bir çarpan görevi görmektedir. Yozlaşmaya yol açan nedenler, yönetsel, toplumsal ve kişisel olabilmektedir.

Kamu yönetiminde büyüme eğilimi, bürokratik dışa kapalılık ve gizlilik, denetimsizlik gibi yapısal sorunlar; aşırı kırtasiyecilik, bürokratik şekilcilik düşkünlüğü, örgütlenme ve organizyonel sorunlar gibi işlemsel problemler ve bürokrasinin siyasallaşması gibi sorunlar yozlaşmaya yol açan yönetsel nedenler arasında sıralanabilir. Sivil toplumun yeterince örgütlenememiş olması, modernleşmenin getirdiği yeni norm sistemine ayak uyduramama, hızlı nüfus artışının doğurduğu yetersizlikler, kırsal göçün ve kentleşme oranının artışı, eğitim eksikliği vb. toplumsal nedenler arasında sayılabilir. Kişisel nedenlere ise ücret adaletsizliği, düşük ücretle çalışma, liyakatsiz atamalar gibi birçok neden ifade edilebilir (Köprü, 2007, s. 32-55). Toplumsal, yönetsel ve kişisel nedenler birbirlerinden keskin sınırlar ile ayrılmış değildir. Bazen yozlaşmaya yol açan nedenler bir arada bulunabilir.

Etik dışı uygulamaların hâkim olması ve yozlaşmaya yüz tutmuş bir toplum ile birlikte kamu yönetimi alanında görev yapan çalışanlarda da çeşitli ahlak dışı eylem ve davranışlara rastlamak mümkün olmaktadır. Haksız kazanç veya mal edinme, irtikap (kötü iş yaparak rüşvet dayatma), ihtilas (nitelikli ya da hileli zimmet), zimmetine para geçirme, ihaleye fesat karıştırma, görevini yapmaktan kaçınma, görevi kötüye kullanma, görevi ihmal, görevini ve gücünü istismar etme, nepotizm (akrabalarını kayırma), kronizm (arkadaşlarını kayırma), patronaj (siyasal kayırmacılık), gizli belge ve sırların sızdırılması, rantçılık, dalkavukluk, fiziksel, sözlü ve cinsel taciz, hakaret ve küfür, dogmatik davranış, yobazca ve bağnazca davranma, iş takibi yapma, dedikodu gibi bir çok eylem, davranış yapısı ve mantalite ahlak dışı davranışlara örnek olarak verilebilir (Aydın, 2001, s. 60-69; Köprü, 2007, s. 55-74; Özdemir, 2008, s. 187; Şirin, 2006, s. 70-83).

Kurumsal anlamda, kamu görevlilerinin davranışlarını örgütsel ahlak düzleminde değerlendirdiğimizde, etik ilkelere bağlı ya da etik ilkeleri tanımaz kamu çalışanları gruplarının dışında bir de etik ilkelere ilgisiz bir kesim olduğu görülmektedir. Kuşkusuz bu son durum da en az etik ilkeleri tanımadan hareket eden kamu görevlileri kadar tehlike arz etmekte ve

umulmadık neticelere sebebiyet verebilmektedir. Bu manada, etik ilkeleri tanımayan ya da onlara karşı ilgisiz, kayıtsız kalan bireylerin istihdamında çok dikkatli olunmalıdır. Bilhassa yönetici konumuna getirilen bu nitelikte görevliler, yetersiz hizmet, ahlaki güvensizlik ve yönetsel başıbozukluğa yol açıp, büyük bir manevi yıkıma sebebiyet verebilirler (Uluğ, 2009, s. 6-11).

Ahlaklı olma halinden kopuş ile elde edilen kısa dönemli getiriler, tüm etik denklemin mihenk noktası olarak değerlendirilmektedir. Kamusal yaşama hayat veren evrensel değerlerden uzaklaşma kamu yönetimini güçsüzleştirmekte ve toplumsal çürümeye yol açmaktadır. Unutulmaması gerekir ki, etik prensiplere bağlı olma, yaşamı değerli kılan diğer durum ve nesnelere için ödenen bedelden farklı değildir. Bu nedenle, ahlaklı olmanın ve etik ilkelere bağlılığın maliyetinin kesinlikle düşük olmadığı bilinmelidir. Dahası, etik kültürün henüz yeni yeni oluşmaya başladığı toplumlara bu çok daha fazla maliyetli olabilmektedir. Toplumda etik kültürün yerleştirilmesi çabası zor bir süreç olduğu için, kısa dönemde yıpratıcı olsa da uzun dönemde oldukça verimli neticeler alınacaktır (Uluğ, 2009, s. 4-12).

3.3. Kamu yönetiminde olması gereken etik ilkeler ve ahlaki davranışlar

Kamu yönetimi etiği, dışsal belirleyiciler açısından bakılacak olursa, kamu görevlilerinin tüm iş ve işlemleri ile davranışlarını hukuksal kurallar ve etik ilkeler çerçevesinde gerçekleştirmesi şeklinde ifade edilebilir (Koç & Güler, 2010, s. 44). Öte taraftan, içsel belirleyiciler kapsamında bakıldığında, kamu yönetimi etiği, kamu çalışanlarının eylem ve davranışlarını kendi kişisel ahlak değerleri çerçevesinde gerçekleştirmeleri anlamına gelmektedir. Kişinin ahlak ve erdem düzeyi bunda temel belirleyici konumundadır. Kuşkusuz bu iki farklı bakış açısı birbirinden ayırt edilemez olup, kamu yönetimi etiği açısından her iki durumun bir arada ele alınması gerekmektedir. Bu bilgi ışığında, kamu yönetimi etiğini; kamu çalışanlarının, kanunlar, etik ilkeler ve kişisel ahlak değerleri çerçevesinde hareket etmesi şeklinde tanımlamak daha doğru olacaktır (Özdemir, 2008, s. 182-183).

Kamu görevlileri, görevlerini icra ederken ulusal mevzuat çerçevesinde hareket etmek zorundadır. Kamu görevlileri açısından, tüm bu hukuksal mevzuatın dayandığı ana ilke ise görevi esnasında kamu yararını sürekli olarak gözetmesidir. Çünkü kamu görevlilerinin tabi olduğu, kamu yönetimi işleyişini düzenleyen hukuksal çerçeve toplumsal faydanın her zaman için kişisel çıkarlardan üstün olduğu tezine dayanmaktadır (Usta, 2010, s. 162).

Batılı devletler tarafından uzun sayılabilecek bir süreden beri kullanılan Anglo-Sakson orjinli, uluslararası alanda genel kabul görmüş kamu hizmeti ile ilgili ilkeler ve denetim amaçlı

kurullar oluşturma temayülü, Türkiye’de de karşılık bulmuştur. Bu çerçevede yönetsel etik ve meslek etiği ilkeleri belirleme ve bunları etik kurullar aracılığıyla sürdürülebilir kılma düşüncesi yerleşmiştir (Arap & Yılmaz, 2005, s. 1-2).

Mesleki etik, bir meslek grubu kapsamında ve söz konusu meslek ile ilgili oluşturulan ve uygulanması gözetilen, meslek mensuplarına emredici niteliği sayesinde onları belli bir davranış tarzına zorlayan, onların kişisel eğilimlerine belli çerçevede sınırlamalar koyan, gerekli durumlarda ilkesel ve kifayetsiz hareket eden mensupların meslekten ihracını sağlayan, mesleki idealleri ve rekabeti amaçlayan ilkeler bütünü olarak ifade edilmektedir (Aydın, 2001, s. 4). Meslek etiğine ilişkin ilkeler evrenseldir ve farklılık göstermezler. Meslek etiği çalışma alanındaki ahlaki davranışlar üzerinde durur. Çalışma ahlakı ise daha kişisel olup, meslek mensubunun mesleğini icra ettiği dönemde içselleştirerek uyması gereken kaide, tavır ve davranışlarını kapsar. Bu nedenle meslek etiği ve çalışma ahlakı iç içe geçmiş kavramlardır (Usta, 2011, s. 413-414). Kamu yönetimi etiği açısından ortaya çıkan bir diğer kavram da etik kod kavramıdır. Etik kodlar yani davranış kuralları, kamu görevlilerine örgüt bünyesindeki çalışmalarında yol gösterecek olan çeşitli ahlaki ölçünler içeren öğretici, açıklayıcı, yazılı ve resmi nitelikteki belgeler olarak ifade edilmektedir (Atmaca, 2010, s. 65).

Kamu yönetiminde söz konusu etik ilkeler, teknik, bürokratik, siyasal ve ahlaki değerlerin tümünü kapsamaktadır. Bunları, tarafsızlık, hukukilik, yasa dışı emirlere direnebilme, laiklik, sevgi, hoşgörü, demokrasi, hak ve özgürlüklere saygı, dürüstlük, liyakat, nesnellik, sadakat, liderlik, şeffaflık, hesap verilebilirlik, tutumluluk, sorumluluk, profesyonellik, eşitlik, adalet, emeğe saygı, süreklilik, saygınlık ve güven şeklinde belirtmek mümkündür. Bu ilkeler ile kamu hizmeti sunulurken, kamu görevlilerinin işlerini layıkıyla ve dürüstçe yapmaları; devlet tarafından kendilerine tahsis edilen makamları kişisel, maddi ya da politik hırs ve kazançları için kullanmaktan sakınmaları amaçlanmaktadır (Aydın, 2001, s. 47-59; Köprü, 2007, s. 29-30; Öktem & Ömürgönülşen, 2005; Özmen, 2008, s. 47; Saylam, 2007, s. 32-35; Şirin, 2006, s. 95-96; Usta, 2010, s. 165; Yüksel, 2005).

Çalışanların uyması gereken etik ilkelerin yanında, çalışanlara karşı da uyulması gereken ilkeler vardır. Bu öncelikle çalışanın, “insan” olduğunun hatırlanması ile başlar. İnsanlar, her biri tek ve değerli olmalarının getirdiği saygının kendilerine gösterilmesini umarlar. Sarf etmiş oldukları emeklerinin maddi ve manevi olarak gerçek karşılığını almayı ve özellikle kendileri ile ilgili alınacak kararlarda katılımcı olmayı isterler. Modern bir toplumun, özgür bir ferdi olarak, demokratik ve medeni bir yaklaşım ve fikriyat ile idare edilmeyi arzu ederler. Bu nedenlerle, çalışanların istihdamı ve seçiminde, eğitiminde, değerlendirilmesinde, ödül ve ceza

sisteminde, ücretlendirmelerinde işyerinde saldırganlık ve şiddet olasılığının olabileceği durumlarda, aynı zamanda çağdaş yönetimin bir gereği olarak, etik ilkeleri uygulamak ve çalışanların gereksinimlerini karşılamak gerekir (Atmaca, 2010, s. 70; Aydın, 2001, s. 39-40). Bu yöneticilerin ve karar vericilerin eylemlerine rehberlik eden ve uymaları gereken yönetsel etik ilkelerinin gereğidir.

Kamusal hizmette etik bir kamu yönetimi anlayışının oluşturulması olgusu, yalnız başına yozlaşmayı önleyici hukuksal mevzuatın oluşturulması ve uygulanmasından mürekkep değildir. Bu konunun çok daha detaylı bir şekilde ele alınıp sosyolojik, psikolojik, siyasal ve felsefi yönleriyle değerlendirilmesi gerekmektedir (Öktem & Ömürgönülşen, 2005). Bir kamu görevlisinin görev mahallindeki tutum ve davranışlarının ahlaki vaziyetinin nedenleri tek bir değişkene indirgenemeyeceğinden; yönetici ve diğer karar verme pozisyonundakilerin, çalışanların ahlaki tercihlerinin hangi koşul, motivasyon ve dürtü ile sergilediğini anlama ve ortaya çıkarması gerekmektedir (Atmaca, 2010, s. 70). Örgütsel ahlak kültürünün kişiye içselleştirilmesi, her basamakta iletişim kanallarının açık tutulması, güçlü bir denetim mekanizmasının kurulması ve sürekli eğitimler ile düşünsel ve mantıksal çerçevede insan zihnine ahlaki kodların yerleştirilmesi gerekir (Usta, 2011, s. 417-418).

Kurallar etiği ya da pragmatist etik yaklaşımı çerçevesinde yalnızca kural dayatma ile örgütsel etiğin kurulamayacağı anlaşılmış bir durum olduğuna göre bu hususta erdem/karakter etiği anlayışının biraz daha ön planda tutulması gerektiği sonucu hâsıl olmaktadır. Kamu görevlileri, toplum adına kamusal çıkarları gözetme hususunda lider bir role sahip oldukları için özel bir ahlaki yükümlülük taşırlar ve bu durum kamu yönetiminde erdem veya karakter kavramlarının ön plana çıkmasına sebep olmaktadır (Şen, 2011). Bu kapsamda modern demokrasinin bizlere sunduğu değerler dizisi (paradigma), kişisel etik anlayışına farklı ve yeni bir perspektif ile bakmamızı sağlamaktadır. Buna göre, içinde bulunduğumuz bilgi toplumu, bireyin özgürlük alanını genişleterek daha hür olmasını ve fikri yaratıcılığını geliştirmesini desteklemektedir. Bu serbestiyetin bir sonucu olarak bireyin dış etkenlerden ziyade içsel bir mekanizma ile kendi kendini denetleyerek kontrol altına alması öngörülmektedir. Nitekim kural koyarak gerçekleştirilen etik denetim mekanizmalarının yetersizliği bu görüşü haklı çıkarmaktadır. Bu çerçevede gerekli bir olgu olan kurumsal etik ancak, kişisel etiğin yerleştirilmesi sonucu oluşacak olan erdemli olma haliyle sağlanabileceği ve bunun da büyük oranda toplumun yapısı ve eğitimi ile alakalı olduğu ifade edilmektedir (Uluğ, 2009, s. 5-9).

Erdem, ahlaki ilkeler doğrultusunda hareket etme, benimsenmiş ahlaki kurallar ve doğru davranış ölçünlerini içselleştirerek kendi rızası ile bunlara uyma ve tamamıyla ahlaki bir

gerekçe ile yanlış görülen davranış ve kötülüklerden yine kendi rızası çerçevesinde kaçınma şeklinde tanımlanmaktadır. Burada öne çıkarılabilecek olan şey kuşkusuz “kendi rızası” ifadesidir. Etik davranış ve ahlaki erdem dayatma ile gerçekleşebilecek bir durum değildir. Bu halin oluşması için bireyin özgür iradesi en temel şarttır. Karşılığında maddi müeyyide belirlenmiş olan kurallara uyulması ahlaki davranış olarak nitelendirilemez. Erdem ve iyi karakter, dış etkenler yoluyla değil, akıl ve mantık öncülüğünde oluşturulan içsel motivasyon ile oluşup şekillenmektedir (Şen, 2011).

Kuçuradi (2000, s. 32) tarafından ifade edildiği üzere, insanların belli normlara göre hareket etmeleri konusunda zorlama yapılabilir fakat bir bireyin ahlaki davranması zorlanamaz. Ancak kişi bunu bilerek ve isteyerek elde edebilir. Bu anlayış Comte Sponville’in ahlak anlayışı ile de örtüşmektedir.

Arzu edilen iyi bir kamu görevlisi yeterli teknik bilgiyi yani liyakati ve erdemli kişiliği aynı bünyede barındırmış olmalıdır. Kamu yönetimi etiği açısından özellikle yönetici kadroları olmak üzere kamu görevlilerinin seçiminde bu hususun temel ilke olması elzemdir (Şen, 2011).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Etik ve ahlak birbiri ile ilgili bir birinin alanından beslenen ancak birbirinden farklı iki kavramdır. Ahlak, kültürel değerler ve ideallere ilişkin doğrular, yanlışlar ve uygun davranışlar açısından yazılı olmayan ölçünler ortaya koyarken, etik daha ziyade soyut kavramlara dayalıdır. Ahlak, etiğin araştırma konusu, etik ise, pratik bir uygulama alanı olan ahlakı teorik çerçevede ele alarak inceleyen felsefe disiplindir.

Ahlaki kavramlar ve kişisel değer sistemleri kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Sponville, ahlakın evrensel yalnızlığından söz ederken, ahlakın kişisel olduğunu anlatmaya çalışmaktadır. Yani ahlak, bireyin içinden gelen sestir ve vicdana dayanır. Ona göre yasalar, toplumsal kurallar gerekli olmak ile beraber ahlaklı bir kişilik için yeterli değildir. Bu nedenle kişilerin vicdanını geliştirmesi gerekir. Çünkü ahlak kişinin kendisinde var olan ve ancak kendisinin ortaya çıkarabileceği bir şeydir.

Sponville, ahlak kavramını, din, siyaset, özgürlük gibi kavramlar ile ilişkilendirmekte ancak aralarındaki farkları da ortaya koymaktadır. Ona göre din ahlakı otomatik olarak doğurmamakta, birey ancak ahlaksız bulunduğu bir şeyi yapmamaya kendisi inanarak karar verdiğinde özgür olabilmektedir. Yani Sponville, ahlak ile diğer değerleri birbirinden ayırıp farklı bir şekilde ilişkilendirmektedir. Sponville, kişinin sırf yasaya uymak veya cezai müeyyideden kurtulmak için ahlaki olmayan bir davranıştan kaçınmasını erdem olarak

görmemektedir. Kişinin öncelikle yapmaktan kaçındığı davranışın ahlaka uygun düşmediğine inanması gerektiğini ve bu şekilde o davranıştan kaçınması durumunda bunun bir erdem olabileceğini savunmaktadır.

Kamu Yönetimi alanında oluşan yeni anlayış, yönetimde hesap verilebilirliği, saydamlığı, verimliliği ön plana almakta ve yönetsel yozlaşma kültürünün bu kavramlar sayesinde yok edilebileceği görüşünü savunmaktadır. Bu nedenle, gerek ulusal gerekse de uluslararası düzeyde çeşitli yasal düzenlemeler, etik kodlar ve kurullar oluşturulması gerektiği savunulmaktadır.

Sponville'in ahlak anlayışını dolaylı olarak savunan birçok görüş, Kamu Yönetiminde ortaya konan yasal düzenlemeler, etik kodlar, etik kurullar gibi düzenleme ve kurumların gerekli olduğunu ancak bunların çalışma ahlakının oluşmasında tek başlarına etkili olamayacaklarını belirtmektedirler. Buna göre bir kimsenin tam olarak çalışma ahlakına sahip olması, kişinin kendi iradesine bağlı bir durumdur. Müeyyide gücü ne kadar çok olursa olsun, bir insan kendini erdemli bir insan olarak görmüyorsa ve yaptığı davranışı vicdanına sığdırmıyorsa kimse onu bu davranışı sergilemekten alıkoyamayacaktır. Bu durumda kişilerin ahlak dışı davranışlar sergilemesine yol açan psikolojik, sosyolojik, siyasal ve felsefi nedenler üzerinde durulması ve öncelikle bu nedenlerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Nedenler üzerinden gidilerek oluşturulacak çözüm yolları, bireylerin özgürlük alanlarının genişletilerek iradi davranışlar sergilemelerinin sağlanması, ahlaki konulara ilişkin sürekli toplumsal eğitim ve dayanışma ile bireylere kişisel etik kültürünün yerleştirilmesi gerekmektedir.

Kamu Yönetimi alanında başta yönetici olmak üzere görev alacak olan kişilerin liyakat ilkesi çerçevesinde teknik bilgi ve becerileriyle birlikte iyi bir ahlak anlayışına sahip, erdemli bireyler olmaları gerekmektedir. Bu sayede yöneticilerin, çalışanların ihtiyaçlarını objektif biçimde tespit edebileceği ve ahlak dışı davranışlara götüren sebepleri ortadan kaldırmaya çalışacağı düşünülmektedir. Gerçekten de yöneticilerdeki sorumsuzluk ve ahlak dışı davranışlar, diğer çalışanlar üzerinde de ters sinerji yaratmaktadır. Yöneticilerin liyakatli ve erdemli kişilerden seçilmesi, emri altında çalışanların büyük oranda onu örnek almalarını sağlayacak ve örgütsel etik kültürün yerleşmesinde yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Arap, İ. & Yılmaz, L. (Kasım 2005). Yeni kavramlarla yeni yönetim modeli: kamu görevlileri etik kurulu. 2. *Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 251-267.
- Ateş, H. & Oral, B. (2003). Kamu yönetiminde etik: kültürel temeller ve örgütsel ruhçuluk kuramı ekseninde bir analiz. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (5): 55-71
- Atamaca, K. (Ocak-Mart 2010). İnsan kaynakları yönetimi ve etik. *Sayıştay Dergisi*, (76): 63-76.
- Aydın, İ.P. (2001). *Yönetimsel Mesleki ve Örgütsel Etik*. Pegem A Yayıncılık.
- Koç, D. & Güler, A. (Mayıs 2010). Türk kamu yönetiminde etik yapılanma. *Anahtar Dergisi*, (257): 40-49.
- Köprü, B. (2007). *Türk Kamu Yönetiminde Etik Değerlerden Sapma ve Yönetimsel Yozlaşma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kuçuradi, İ. (2000). Felsefi Etik ve Meslek Etikleri. (içinde) Tepe, H. (Ed.), *Etik ve Meslek Etikleri*. Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Öktem, M.K. & Ömürgönüleşen, U. (2005). Kamu yönetiminde etik çalışmalarına yönelik genel bir çerçeve arayışı. 2. *Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 231-237.
- Özdemir, M. (2008). Kamu yönetiminde etik. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (7): 179-195.
- Özlem, D. (2004). *Etik-Ahlak Felsefesi*. İnkılap Kitabevi.
- Özmen, A. (2008). *Kamu Yönetiminde Etik Davranışlar: Kocaeli Tapu Sicil Müdürlüklerinde Bir Uygulama*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Saylam, G. (2007). *Kamu Yönetiminde Etik Çalışmalar ve Türkiye’de Son Gelişmeler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Sponville, A.C. (2006). Felsefeyi Takdimimdir. (Çev. S.Yılancıoğlu). Altın Kitaplar Yayınevi.
- Şen, M.L. (2011). Kamu Yönetiminde Etiğin Önemi ve Etik İkişimler. www.kamu.sakarya.edu.tr/.../kamu%20personelyonetimi/etik.doc (Erişim Tarihi: 15 Nisan 2011)
- Şirin, Y.N. (2006). *Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Sürecinde Etik Sorunlar ve Türkiye*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Uluğ, F. (Mayıs 2009). Yönetim ve etik. *TODAİE Kamu Etiği Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Açılış Bildirisi, 3-33.
- Usta, A. (Ekim 2009). Medyatik eylemlerin sosyo-psikolojik etkisi. *Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve Etik Sempozyumu Bildiri Kitabı*. 473-487.
- Usta, A. (Eylül 2010). Kamu görevlisinin etik amaç ve ahlaki yükümlülüğüne yönelik bir değerlendirme. *Türk İdare Dergisi*, (468): 159-181.

- Usta, A. (2011). Kamu örgütlerinde meslek etiği ve çalışma ahlakı üzerine bir değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (1): 403-421
- Yüksel, Y. (2005). Türk kamu yönetiminde etik mevzuatı değerlendirmesi ve çözüm önerileri. *2. Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 347-360.